

K R O N I K A

Wspomnienie o Pani Profesor Galinie Aleksiejewnie Lilicz

10 lipca 2012 roku Pani Profesor Galina Aleksiejewna Lilicz obchodziła swoje 86 urodziny. Wśród wielu życzeń Jubilatka usłyszała życzenia zdrowia i dożycia 100 lat. Tymczasem nikt nie spodziewał się, że inny los był pisany Pani Profesor. Niedługo bowiem po urodzinach poczuła się gorzej, a niecałe pół roku później (23 grudnia 2012 roku) opuściła nas na zawsze.

Profesor Galina Aleksiejewna Lilicz była honorowym profesorem Uniwersytetu w Petersburgu. Jednak zanim nadano Jej ten tytuł, przeszła długą drogę, publikując wiele cennych i cenionych do dziś prac naukowych, ale i przekładów literatury czeskiej na język rosyjski.

Galina Lilicz urodziła się 10 lipca 1926 roku. Po ukończeniu z wyróżnieniem w 1943 roku szkoły średniej rozpoczęła studia na kierunku filologia rosyjska na Uniwersytecie Leningradzkim, który w związku z najazdem wojsk hitlerowskich został przeniesiony do Saratowa. W lipcu 1944 roku Uniwersytet powraca do Leningradu. Jednocześnie na polecenie rządu radzieckiego w wielu uniwersytetach, w tym w Leningradzie, zostały utworzone katedry sławistyki. Wówczas Galina Aleksiejewna Lilicz rozpoczyna studia na kierunku filologia słowiańska, kończąc jednocześnie filologię rosyjską. Swoją „pierwszą stopień sławistyczny” uzyskuje w 1948 roku, kończąc polonistykę, a kilka lat później broniąc doktoratu na temat wzbogacania słownictwa języka czeskiego w okresie powojennym (*Wzbogacenie słownictwa języka czeskiego w wyniku utworzenia Czechosłowacji w demokracji ludowej*). W 1978 roku wszczęto Jej proces habilitacyjny na podstawie pracy *Rola języka rosyjskiego w rozwoju słownictwa czeskiego języka literackiego (koniec XVII – początek wieku XIX)* (*Роль русского языка в развитии чешского литературного языка (конец XVII – начало XIX века)*), na co miał również wpływ staż na Uniwersytecie Karola (od maja od 1951 roku do sierpnia 1952 roku), gdzie poznała wielu wybitnych przedstawicieli Praskiego Koła Lingwistycznego: Fr. Trávníčka, B. Havránek, A. Jedlička, K. Horálka, J. Běliča i innych.

Przez wiele lat pracowała w Katedrze Sławistyki Uniwersytetu Leningradzkiego, a później Uniwersytetu w Petersburgu, najpierw jako adiunkt-bohemista, a od 1979 r. na stanowisku profesora bohemistyki. Zapożyczenia w języku czeskim (w ujęciu historycznym i kulturowym) stanowiły Jej główny krąg badawczy, ale nie jedyny. W latach siedemdziesiątych opisywała proces interakcji języka rosyjskiego i czeskiego w

Odrodzeniu Narodowym. Działalność Josefa Jungmanna (ale też innych budzicieli narodowych) stała się nowym polem do badań nad rozwojem języka czeskiego. Autorka zwróciła uwagę na fakt, że ówczesne rusofilstwo czeskie spowodowało przejęcie wielu elementów wysokiego stylu poetyckiego, widocznego wówczas w literaturze rosyjskiej.

Cechą charakterystyczną badań Profesor Lilicz było wykazanie czesko-rosyjskiej interakcji językowej i kulturalnych procesów adaptacyjnych, co widoczne jest w działalności takich postaci Odrodzenia Narodowego w Czechach, jak J. Jungmann, J. Dobrovský czy L. Čelakovský. Syntezę tych badań znajdujemy w pracy *Rola języka rosyjskiego w rozwoju czeskiego języka literackiego (koniec XVII – początek XIX wieku)*, opublikowanej w 1982 roku, w której opisuje ona ponad 1000 rusycyzmów i wskazuje na różne funkcje pełnione przez te leksemy w różnych stylach (m.in. w literaturze pięknej, literaturze faktu, stylu naukowym itd.). Następnie wyjaśnia przyczyny zaniku niektórych z nich.

Ważnym polem zainteresowania Profesor Galiny Aleksiejewny Lilicz był translatoryka. Wychodząc z założeń szkoły V. Mathesiusa, poszukiwała funkcjonalnych zasad tłumaczenia. W jednej z pierwszych Jej publikacji na temat przekładu artystycznego w utworze M. Szołochowa *Поднятой целины* na język czeski (*Принципы передачи диалектизмов, использованных В. Матезиусом в переводе «Поднятой целины» на чешский язык*) analizuje metody klasycznego tłumaczenia. Wskazuje na ogólne i specyficzne wzorce przenoszenia znaczenia niestandardowych jednostek językowych na elementy innego języka. Profesor Lilicz uważa, że głównym zadaniem tłumacza jest adekwatność funkcjonalna tłumaczenia.

Wiele by można pisać o Jej innych zainteresowaniach naukowych, jak choćby o pracach leksykologicznych (m.in. seria esejów poświęconych semantyce poszczególnych leksemów, odzwierciedlających artystyczne intencje pisarza), badanie słowiańskich przekładów Biblii i jej wpływu na rozwój słowiańskich języków literackich oraz leksykograficznych, jak np. *Słownik wyrazów i wyrażeń biblijnych*, opublikowany w 2010 r.). Wszystkich zainteresowanych odsyłam w tym miejscu do artykułów biograficznych o Pani Profesor¹.

¹ Por. m.in. artykuły W. Chlebda, *Jubileusz Profesor Galiny Aleksiejewny Lilicz*, „Bohemistyka” 2001, nr 4, 339–340; szczegółowe omówienie prac badawczych prof. Galiny Aleksiejewny Lilicz przedstawił Walery Mokijenko w artykule *Галина Алексеевна ЛИЛИЧ*, [w:] *Фразеогрaфия словiанскa. Кнiгa пaмяткoвa пoсьвiчeнa прoф. дr хаб. Хaлiнiе А. Лiлiч*, red. M. Balowski, W. Chlebda, Opole 2001, s. 9–24. Natomiast zestawienie Jej dorobku do roku 2001 znajduje się w artykule *Хaлiнa А. Лiлiч. Спiс публiкaцiй*, [w:] *Фразеогрaфия словiанскa. Кнiгa пaмяткoвa пoсьвiчeнa прoф. дr хаб. Хaлiнiе А. Лiлiч*, red. M. Balowski, W. Chlebda, Opole 2001, s. 25–34.

Kiedy przyjeżdżało się do Petersburga, od razu można było odczuć, że Pani Profesor jest człowiekiem kochanym i szanowanym nie tylko przez kolegów z Katedry czy Wydziału Filologicznego oraz studentów, ale także przez innych naukowców i administratorów. Zaowocowało to przyznaniem Jej wielu odznaczeń. Wymieńmy tu chociaż kilka najważniejszych: Medal Pamiątkowy „250-lecie Leningu” (1957; В память 250-летия Ленинграда), Medal Pamiątkowy „Za Heroiczną Pracę” (1970; «За доблестный труд»), Odznaczenie Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego i Kształcenia Specjalnego „Za Pracę Naukową” (1982; Министерства высшего и среднего специального образования СССР «За научную работу»), Srebrny Medal Uniwersytetu Karola (1985), Medal „Państwowego Uniwersytetu w Petersburgu” (1996; Медаль «Санкт-Петербургский государственный университет»), „Brązowy Medal Wydziału Filologicznego” (1999; бронзовая медаль «филологический факультет»), tytuł „Zasłużony Pracownik Szkolnictwa Wyższego Federacji Rosyjskiej” (1999; «Заслуженный работник высшей школы Российской Федерации»), tytuł „Honorowy Profesor Państwowego Uniwersytetu w Petersburgu” (2003; «Почетный профессор СПбГУ»), Podziękowanie Prezydenta Federacji Rosyjskiej za wkład w szkolenie wysoko kwalifikowanych kadr i owocną pracę (2005; Благодарность Президента Российской Федерации за большой вклад в подготовку высококвалифицированных специалистов и плодотворную деятельность) itd.

Pani Profesor Galina Aleksiejewna Lilicz odznaczała się nietypowymi cechami charakteru, jak magnes przyciągała każdego, kto tylko miał okazję spotkać Ją na swojej drodze. Służyła mu pomocą i natychmiast otwierała się na niego. Nie lubiła administracji, papierów, dokumentów, urzędniczego formalizmu. Uważała, że to one gubią to, co jest najważniejsze w życiu: człowieka. Dlatego niejednokrotnie podkreślano Jej „umiejętność niesienia serca i oddawania go ludziom, którzy znaleźli się na orbicie Galiny Aleksiejewny Lilicz”. Bezinteresowna bowiem chęć pomocy innym w ich pracy naukowej i pomocy bliźniemu, każdemu, nie tylko ludziom nauki, pomnażały co roku liczbę tych, którzy wokół Niej się skupiali i którzy nazywali Ją swoim mistrzem.

W grudniowy dzień odeszła z naszego świata, ale nie z pamięci wielu ludzi, którzy są wdzięczni Jej za to, że stanęła na ich drodze. Na zawsze pozostanie w naszej wdzięcznej pamięci.

Mieczysław Balowski